

جایگاه گردشگری در باغ شهر ابههر

مریم غامدی^۱، علی اصغر رشیدی^۲

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی توریسم
khamedi m@yahoo.com

چکیده

باغ شهرها، با باغات زیبا و معماری هماهنگ با طبیعت می‌توانند جایگاه ویژه‌ای برای گردشگری مبتنی بر تعامل انسان و طبیعت در حرکت به سمت گردشگری پویا و پایدار، در برنامه ریزی توریسم داشته باشند. در مقاله حاضر سعی بر تبیین جایگاه گردشگری باغ شهرها و توجه به رابطه باغ و شهر از این نظر شده است. بدین منظور پس از پرداختن به مفاهیم و نظریات مرتبط در این خصوص، ویژگیهای جغرافیایی باغ شهر ابههر در استان زنجان ذکر گردیده است و جایگاه گردشگری این باغ شهر مصفا براساس مدل چرخه حیات گردشگری ریچارد بتلر تعیین شده است. یکی از مدل‌های کاربردی در برنامه ریزی توریسم «چرخه حیات مقاصد گردشگری بتلر» است و اشاره به این دارد که، هر مقصد گردشگری از ابتدا تا انتها ۵ مرحله «کشف، درگیری یا مشارکت، توسعه و رشد، تثبیت و رکود» را طی می‌کند. طبق این مدل، جایگاه گردشگری در باغ شهر ابههر در ابتدای مرحله سوم آن «توسعه» قرار دارد. آنچه در این مبحث اهمیت دارد، در نظر گرفتن سیاست‌هایی است که بر پایه آن، گردشگری بتواند روند توسعه خود را در این باغ شهر و نمونه‌های مشابه در کشور به شیوه‌ای طی کند که باغات و اراضی زراعی، همچنان نقش و عملکرد اصلی خود را حفظ کنند و توسعه پایدار گردشگری، با توسعه پایدار کشاورزی و باغداری همگام و هماهنگ باشد و باغ شهرها به مثابه نمادی از آرمانشهرهای ایرانی اسلامی، بدین لحاظ مدنظر باشند در این راستا، برای گردشگری در باغات به عنوان یک الگوی فضایی، مدلی مفهومی ارائه گردیده است. برنامه ریزی و مدیریت مؤثر فعالیت‌های گردشگری با ایجاد امکانات زیربنایی و روبنایی مناسب باغ شهرها، از ضروریات اساسی در این زمینه به نظر می‌رسد.

واژه‌های کلیدی: باغ شهر، باغ گردشگری، شهر ابههر، مدل بتلر.

- ۱- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی توریسم، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- ۲- دانشیار گروه جغرافیا، دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.

۱- مقدمه

تجربه بسیاری از مناطق در دراز مدت نشان داده است که روش برنامه ریزی شده برای توسعه گردشگری می تواند بدون ایجاد مشکلاتی در آن، فوایدی به همراه آورد و بازارهای گردشگری رضایت بخشی را حفظ کند (عبدالله زاده ۱۳۸۹: ۱۱). برای به حداقل رساندن اثرات منفی و به حداکثر رساندن منافع گردشگری، ضروری است از برخی الگوهای توسعه برنامه ریزی شده پیروی شود در این میان جغرافیدانان می توانند به درک و تبیین گردشگری مکان ها با توجه به ویژگی های محیطی نواحی کمک نمایند.

برنامه ریزی برای رشد و توسعه گردشگری و بهره گیری از قابلیت های گردشگری در درجه اول مستلزم شناخت و ارزیابی امکانات و پتانسیل های گردشگری در درون نواحی است. یکی از نواحی مستعد برای گردشگری باغ شهرها می باشند. باغ شهرها و گردشگری دارای روابط مکملی هستند، لذا هرگونه برنامه ریزی جهت توسعه گردشگری در باغ شهرها باید با توجه به توانمندی آن ها در ارائه خدمات در این خصوص انجام پذیرد.

شهر اهر در استان زنجان از قدیم الایام یک باغ شهر با صفا با چشم اندازهای زیبایی محیطی است که حاصل ارتباط متقابل شرایط طبیعی و فعالیت های انسانی در آن است و با داشتن جاذبه های خاص تفریحی و گردشگری، در صورت برنامه ریزی مناسب توریسم می تواند در جایگاه ویژه ای به لحاظ توسعه گردشگری مطرح باشد.

هدف از این مقاله تبیین جایگاه گردشگری در باغ شهرها و توجه به رابطه باغ و شهر از این نظر است. بدین منظور پس از پرداختن به مفاهیم گردشگری، باغ، باغ شهر، گردشگری کشاورزی و باغات و جایگاه باغ در شهر ایرانی، به نظریه های مرتبط با موضوع پرداخته شده است و سپس ویژگی های جغرافیایی باغ شهر اهر معرفی شده و یافته ها بر اساس مدل چرخه حیات مقاصد گردشگری ریچارد باتلر مورد تحلیل قرار گرفته و برای گردشگری در باغات به عنوان یک الگوی فضایی، یک مدل مفهومی ارائه گردیده است و در آخر از مباحث مقاله نتیجه گیری شده و راهکارهای لازم پیشنهاد گردیده اند.

۳- تعاریف واژه ها و مفاهیم

۳-۱- گردشگری

لغت «Tourism» گردشگری، از کلمه tour به معنای گشتن اخذ شده است که ریشه در لغت لاتین turns به معنای چرخیدن و رفت و برگشت بین مبدأ و مقصد دارد. در فرهنگ وبستر، گردشگری به سفری که در آن مسافرتی به مقصد انجام می گیرد و سپس بازگشتی به محل سکونت را دربر دارد، گفته می شود. در فرهنگ های فارسی گردشگری با جهانگردی مترادف و در اقطار عالم سفر کردن، معنا شده است (پاپلی و سقایی ۱۳۸۸: ۲۰). گردشگری، به فعالیت بازدید کنندگان و گردشگری روزانه نیز گفته می شود

۴-۲- باغ

مکان یا فضایی پوشیده و محصور از درختان را باغ گویند (محمودی ۱۳۸۳: ۲۴۶). به این ترتیب مکان‌هایی که در آن‌ها درختان میوه و تزئینی و گل کاشته می‌شوند اعم از اینکه محل کسب و کار یا تولید محصول یا تفنن و تفرجگاه باشد، باغ خوانده می‌شود (هاشمی و عاطفی ۱۳۸۹: ۱۴). واژه پردیس به باغ‌های پیرامون خانه‌ها گفته می‌شود. دهخدا درباره معنی پردیس می‌نویسد: پردیس لغتی مأخوذ از زبان مادی «پارادترا» به معنی باغ و بوستان است (نعیما ۱۳۸۵: ۱۲).

۴-۳- گردشگری کشاورزی و باغ

از انواع گردشگری که در تعامل با جاذبه‌های طبیعی و اکولوژیکی شکل می‌گیرد گردشگری کشاورزی یا اگروتوریسم «Agro tourism» است و نوعی گردشگری است که در آن از کارهای کشاورزی سنتی و ابزار بکار گرفته شده در آن دیدن می‌کنند، بدون اینکه به اکوسیستم منطقه یا حاصل خیزی زمین کشاورزی میزبان لطمه وارد شود (کارگر ۱۳۸۶: ۵۰۵). اقامت در مزرعه، بازدیدهای آموزشی و مشارکت فعالانه، امکان گذراندن مطلوب تعطیلات را میسر می‌سازد و درک جدیدی از طبیعت و مواهب آن را به انسان می‌دهد (مهندسان مشاورهامون یک ۱۳۸۷: ۱۵). از ارکان این نوع گردشگری، گردشگری جاذبه‌های کشاورزی است که مفاهیم مربوط به جشن‌ها، موزه‌ها و ارائه محصولات صنعتی کشاورزی و سایر جاذبه‌ها و رویدادهای فرهنگی را نیز تحت پوشش خود قرار می‌دهد (آسیایی ۱۳۸۲: ۴).

گردشگری باغ «Garden tourism» در اروپا، از قرن بیستم در انگلستان و آلمان شروع شده است. انگلیس مفهوم «باغ توریسم» را ایجاد نمود، در حالیکه آلمانی‌ها روی ایجاد مفهوم «نمایش‌های باغ» تمرکز کردند، که شش ماه طول می‌کشید و هر بار در شهرهای مختلف برگزار می‌شد. هر دو کشور بسیار موفق بودند و موجب شدند گردشگری باغ بخشی از صنعت توریسم انگلیس شود و شهرهای آلمان دارای جاذبه‌های خاص گردشگری شوند. در سال ۱۹۸۳ بیش از ده میلیون بازدیدکننده در نمایش‌های باغ‌های مونیخ شرکت نمودند (R.P.Thomas, G, D.G ۱۹۹۴:۶). گردشگری باغ یک شیوه جدید ارتقاء یافته‌ی نمایش باغ می‌باشد. به نظر یوری بازدید از باغ‌ها، فعالیت تفریحی است که در آن فعالیت فیزیکی بخشی از تفریح است و لذت از زیبایی‌های طبیعت، رنگ‌ها، اشکال و طراحی‌ها و مخلوقات خداوندی وجود دارد (همان ۱۴).

۴-۴- باغ شهر

در ایالات متحده و برخی از کشورهای اروپایی، به احداث منازلی مبادرت کرده‌اند که حیاط آن وسیع و دارای درخت و گل و گیاه است و حتی بین آن‌ها دیواری با مصالح ساختمانی وجود ندارد و زیادی تعداد آنها به شهر، حالتی همانند باغی بزرگ دلد است، بدین ترتیب اینگونه از شهرها عنوان باغ شهر «garden city» را پیدا نمودند (آسیایی ۱۳۸۲: ۳۵). باغ شهرها، شهرهایی هستند که از طبیعت غنی در میان و پیرامون خود برخوردارند. (مشهدی زاده، بی تا: ۱۷) و کل شهر محصور در مزارع کشاورزی و باغ‌های میوه خواهد بود (همان: ۲۵). باغ شهر محدوده وسیعی است که فضای

سبز به وفور در آن یافت می‌شود و ساختمانهای بلند مرتبه در این محدوده وجود ندارد (دنیای اقتصاد ۱۳۸۶: ۱۸). در تعریف شهرسازی، باغ شهر مجموعه ای حاوی چند خانه باغ است (همان: ۲۲) باغ شهرها دارای فضای سبز، ارتباط با محیط پیرامون توسط پارک‌ها، دارای مناطق مسکونی، صنعتی و کشاورزی‌اند. همچنین این شهرها جامع و مستقل اند (Garden city movement ۲۰۱۱:۳).

۴-۴- جایگاه باغ در شهر ایرانی

شهرهای تاریخی ایران همواره پذیرای حضور باغ در اشکال گوناگون خود بوده اند، نحوه حضور و ظهور باغ در شهر، دارای ابعاد بسیار متفاوتی است و در هر جا، بسته به محیط، اقلیم و فرهنگ، شکل خاصی را پذیرفته است. بازخوانی ادبیات فردوسی نمونه بارزی از نقش باغ در شهرهای کهن ایران بوده است (محمودی ۱۳۸۳: ۴۶۶).

یکی شارستان اندر آن خوب جای	بنا کرد جایی چنان دلگشای
درختان بسیارش اندر نشاخت	بدوکاخ و ایوان و میدان بساخت
همی شد دل سالخورده جوان	درختان بسیار و آب روان
یکی بوستان از بهشت و بس	نه بینی در آن شهر بیمار کس

همانطور که آب در ساخت باغ نقش دارد، باغ نیز در به وجود آمدن شهر نقش خود را ایفا می‌کند. تحولات مربوط به شهرها و رابطه ساختار میان باغ و شهر در آن‌ها چنان است که می‌توان از سویی باغ را شهر و شهر را باغ نامید و از سوی دیگر باغ را به مثابه کارگه طرح اندازی شهر تلقی کرد. (کربلایی، بی تا: ۶)

از آنجا که گستره باغ ایرانی تنها به تک باغ‌ها خلاصه نمی‌شود و می‌توان ابعاد متفاوتی از حضور این پدیده را در زندگی خصوصی و جمعی ایرانیان برشمرد و از آنجا که مقیاس باغ ایرانی از حیاط کوچک‌ترین خانه‌ها تا مقیاس شهر پایتخت‌هایی چون اصفهان عهد صفوی جلوه می‌نماید، از اینرو جایگاه باغ در شهر ایرانی از اهمیت خاصی برخوردار است. شکل‌گیری شهرهای تاریخی ایران و رشد و توسعه آن‌ها با توجه ژرف به بحث باغ و باغسازی، در استفاده از باغ و عناصر مهم باغ‌سازی در پیکره شهر صورت پذیرفته است. در این راستا نه تنها باغ‌ها از موقعیت شهر تأثیر پذیرفته اند بلکه شهر و مجموعه های شهری نیز تحت تأثیر باغ یا مجموعه باغ‌ها قرار گرفته و حتی گاهی استخوان بندی محورهای اصلی شهر را تشکیل داده اند. معماری و شهرسازی ایران عرصه حضور باغ به سبک و سیاق خاص خود است و پدید آورنده الگوهای بی نظیر و پیوند و در هم تنیدگی باغ و شهر است. پیوندی که تأثیرات ساختاری و شکلی را از یک سو، جنبه های معنوی و مفهومی و روانی را از سوی دیگر و همچنین نیازهای زیست محیطی و حیاتی مردمان زیستگاه آنان را پدید می‌آورد (میررحیمی ۱۳۸۶: ۶۸ و ۶۷).

در حال حاضر قلمروهای بیلاقی بیرون شهری، مهم‌ترین عرصه فراغت و گردشگری برای شهرهای کشور شناخته می‌شوند. با توسعه سریع کالبدی - فضایی شهرها، نیاز به فضاهای باز و تفریحی روز به روز بیشتر می‌گردد (مهندسان مشاورهامون یک ۱۳۸۷: ۴). شناسایی تجارب طرح ریزی شهر ایرانی در ارتباط با نحوه بهره گیری از

باغ در ساختار شهر و فضای شهری می‌تواند نقش ارزنده ای را برای بازسازی، مرمت و توسعه این شهرها ایفا نماید. آنچه بسیار روشن است این است که بررسی‌ها و مطالعات صورت پذیرفته در خصوص باغ و شهر بسیار اندک است و بیشتر به بررسی‌های موردی در این خصوص، آن هم اغلب در مورد باغ‌های عمومی پرداخته شده است. در این شهر و باغ از قدیم الایام عناصری در هم آمیخته اند و چشم اندازها و عناصر شهر و اطراف آن نشانگر اهمیت نقش باغ در هنر شهرسازی در آن است.

۳- نظریه‌های مرتبط با پژوهش

۳-۱- نظریه باغ شهرها

در اواخر قرن نوزدهم، از جمله راه‌حلهایی که برای بسیاری از مسائل سکونت در شهر پیشنهاد شد، فکر ایجاد شهرهای باغ مانند بود. فکر ایجاد شهرهای باغ مانند از جانب ابنزره‌لوارد انگلیسی پیشنهاد شد (شیعه ۱۳۸۹: ۳۴). پیشنهادات هاوارد نهایتاً در سال ۱۸۹۸ در کتابش با عنوان «فردا، مسیری صلح آمیز برای اصلاح واقعی» چاپ شد. آنچه که پیشنهاد شد یک دید جامع از اصلاح سیاسی و اجتماعی شامل تغییر تدریجی شهرهای متمرکز موجود به ترمکز زدایی بود و هر باغ شهر شامل ۳۰۰۰۰ نفر جمعیت، در املاک کشاورزی مجاور بود (v.ward ۲۰۰۵:۱). در سال ۱۸۹۹ انجمن باغ شهر تشکیل شد و کتاب هاوارد با عنوان جدید «باغ شهرهای فردا» در سال ۱۹۰۲ اصلاح گردید. (همان: ۳) از محتویات کتاب اینگونه برمی آید که خواستار نزدیکی انسان به طبیعت، آسمان و آفتاب است (بصیرت ۱۳۷۹: ۱). وی می‌دانست شهرهای بزرگ تا چه حد برای مردم مناطق روستایی جاذبه دارند و می‌خواست که نمونه باغ شهر را که در آن همه امتیازات فعال شهری، توأم با تمامی زیبایی و سرخوشی روستایی، ترکیبی کامل پدید آورده بود، به عنوان جانشینی برای شهرهای موجود به مردم عرضه کند (مشهدی زاده، بی تا: ۲۰). هاوارد برای آینده شهرها الگویی به دست می‌دهد که در آن هماهنگی لازم بین انسان و طبیعت برقرار و سعی شده است که این هماهنگی با احتیاجات نوظهور شهر سازش پذیرد. این شهر که به نام باغشهر معروف شده، شهر ایده آل، کامل و زیبایی است که می‌تواند بین جامعه شهری و پیرامونش هماهنگی لازم برقرار کند (فرید ۱۳۶۹: ۱۲۳). جامعه محلی خودکفایی نسبی می‌باید و در آن تنوع متعادل، بهداشت خوب، روابط نزدیک، ثبات، وابستگی متقابل و رجعت به دنیای طبیعی مورد تأکید قرار می‌گیرند (لینچ ۱۳۸۴: ۷۵). هدف نهایی از ساخت چنین شهرهایی این است که جمعیت شهری به مانند روستائیان همدیگر را بشناسند و با زندگی اجتماعی ساده، خود را در رفاه و آسایش حس کنند (پاپلی و رجبی ۱۳۸۲: ۹۱). باغ شهر هاوارد ترکیبی از شهر و ورستا بود تا کار کردن در این شهرها را به عنوان راهکاری برای کار در مزرعه یا کار در شهرهای ناسالم شلوغ، معرفی کند (Garden city movement ۲۰۱۱:۲).

۳-۳-۳- رهیافت توسعه گردشگری جایگزین

جستجوی تفاوت‌ها یکی از ابعاد الگوی در حال ظهور جغرافیای گردشگری نوین و گردشگری جانشین است. صنعت گردشگری نوین، دارای ویژگی‌هایی چون انعطاف پذیری، بخش بندی و ایجاد اشکال جدید تجربیات سفارشی است که حق انتخاب فراوانی را برای گردشگران به ارمان می‌آورد. در پسا مدرنیته اوقات فراغت و گردشگری به عنوان حق، نه پاداش محسوب و به پایه های زندگی و هستی بدل گشته است (پاپلی و سقایی ۱۳۸۸: ۱۸۱). الگوی توسعه‌ی جایگزین رویکردی گسترده و عملگرا است که توجه به مفاهیمی چون توسعه خود راهبر و متمرکز بر خود باوری، مردم محوری، نیاز های اساسی، تئوری توسعه محلی (با مشارکت جامعه محلی)، توانمندسازی کنترل جامعه محلی بر روند تصمیم گیری، رویکردهای روند یادگیری، مشارکت و انعطاف ساختاری، سازمانهای مردم نهاد، محیط زیست، پایداری و رابطه محیط زیست و سیلست دارد (تاجری نسب ۱۳۸۹: ۶). گردشگری جایگزین می‌تواند به عنوان مجموعه ای از اشکال گردشگری، مطابق با تعاریف طبیعی، اجتماعی و ارزشهای جامعه باشد که اجازه می‌دهد میزبان و مهمان هر دو منفعت، تعامل و تجارب ارزشمند از آن داشته باشند. بر اساس گردشگری جایگزین می‌توانید حضور رویداد های طبیعی، فرهنگی و سایر انواع گردشگری را در کوتاه مدت در محیط ببینید (R.Espinoza ۲۰۰۳: ۱).

البته پدید آمدن اشکال نوین گردشگری متشکل از گروههایی است که بدنبال فعالیت‌های غیرمعمول می‌باشند. انتظار می‌رود این گروه‌ها، جغرافیای گردشگری جایگزینی را که به دنبال تفاوت‌ها هستند، شکل دهند (ضیایی ۱۳۸۸: ۱۹۴). الگوهای جدید مسافرت و تأثیر آن در تغییر رفتار مصرف کننده، اقتصاد را تقویت، منابع بازار را وسیع تر و سیاست گذاری‌ها را مهمتر می‌کند (قره نژاد ۱۳۸۶: ۲۸۶). به شرط یک برنامه ریزی اصولی می‌توان قسمت کوچکی از باغات و مزارع موجود در حاشیه شهر ها را به نحوی آماده نمود که امکان تجربه و لذت بردن از مراحل کاشت و برداشت به شکل ملموس و عملی برای افرادی که در سایر مشاغل اقتصادی فعالیت دارند و خسته از روزمرگی های زندگی شهری‌اند، ایجاد گردد (مهندسان مشاور هامون یک ۱۳۸۷: ۱۴).

۳-۳-۴- آرمانشهر قرآنی

ایدئولوژی، نگرش ما را به همه‌ی شرایط زندگی تعیین می‌کند، از این رو منطقی است که در هر تعبیر و تبیین جغرافیایی از پدیده ها و محیطها، ایدئولوژی را در کانون مباحث و تحلیل‌های جغرافیایی قرار دهیم (نصرآبادی ۱۳۸۹: ۷). آرمانشهرها، تجسم بخش احساسات، الهامات، رویاها، اندیشه ها، تخیلات و ذهنیات درونی انسان‌هاست و هر ایدئولوژی آرمانشهر ویژه خود را می‌آفریند (شکویی ۱۳۸۷: ۹۸). واژه‌هایی که در آیات قرآن شهر مطلوب و آرمانی با آنها توصیف شده است، بطور عمده مشتقاتی از چهار ریشه آمِن، حَى، سَلِمَ و طَیَّبَ می‌باشند. آمِن به معنای امنیت، صلح و اطمینان خاطر؛ حَى به معنای زندگی و سَلِمَ به معنای همزیستی، دوستی و سلامتی و طَیَّبَ به معنای پاکی است (نوحی ۱۳۷۹: ۱۳۴). بنابراین چهار واژه کلیدی، می‌توان ویژگی‌های اساسی شهر اسلامی را در چهار ضلعی شکل (۱) با عطف توجه به یگانگی مفاهیم مادی و معنوی نشان داد:

شکل ۱- ویژگی‌های اساسی شهر اسلامی

مأخذ: (همان: ۱۳۵)

شهرهای اسلامی سنتی، بر اساس احساس دینی از زندگی، استقلال هر مؤمن، حرمت حریم خانواده ها و اهمیت خلوت‌گزینی شکل گرفته بود. این طرز تلقی از زندگی کاملاً در ساخت اکولوژیکی شهرهای اسلامی مؤثر افتاده است که مرزهای پر دوام محلات و خانه‌ها، انتخاب نوعی استقلال در واحد‌های مسکونی و زندگی مشترک همه مردم محله، نمونه روشن آن است چیزی که در باغشهرهای اروپای شمالی متداول گشته است، در این باغشهرها به حریم محلات و خلوت‌گزینی تأکید بسیار می‌شود (شکویی ۱۳۶۹: ۲۰۱). حیاط بزرگ و پردرخت خانه‌ها، آب نماها و حوضهای بزرگ خانه‌ها و مساجد و بازی نور و آب در این حوض‌ها، دیوارهای گلی و بلند واحدهای مسکونی و ایوان خانه‌ها، همه در جهت جلوگیری از شرایط نامساعد آب و هوایی و زیلسازی و سالم‌سازی محیط زیست شهری صورت گرفته است (همان: ۱۹۳). وجود فضاهای باز کافی، دیدن افق شهر و طبیعت بیرون از شهرها سهم ارزنده‌ای در کاهش خستگی‌های ناشی از کار و فعالیت دارد. مسلم است که وجود یک ساختمان یک طبقه با حیاط، حوض و آب نما، باغچه و گل و گیاه، از نظر محیط بازی و پرورش جسمی کودکان و سکونت و آرامش ساکنین از تأثیر زیادی برخوردار است (شیعه ۱۳۸۹: ۱۹۳). نظم و پاکیزگی از خصوصیات ارزشمند جوامع آرمانی بوده و وجود طبیعت به عنوان بستری باید همه جا احساس شود (لینچ ۱۳۸۴: ۸۷). آرمانشهر اسلامی در باطن آن و در روابط میان شهر نهفته است و کالبد آن نیز در این بستر و از جهت هماهنگی و روابط متقابلی که با باطن آن برقرار می‌کند، اهمیت می‌یابد (نوحی ۱۳۷۹: ۱۳۷). نیاز به هوای سالم و تازه و بهسازی محیط، لزوم ایجاد مکن طبیعی و سالم را ایجاب کرده، «ایده بازگشت به طبیعت» در شهرها تجلی یافت است (پاپلی و رجبی ۱۳۸۲: ۱۲۴). انسان وقتی که از همه جهات در سیطره زندگی مدرن و تغییرات آن قرار دارد، در یک فضای معنوی اصالت و ارزش را جستجو می‌کند (پاپلی و سقایی ۱۳۸۸: ۱۷۱)؛ و این اصالت و ارزش را در فضای معنوی باغ شهرهای اسلامی می‌توان احساس کرد چرا که باغ، نماد و تصویری از بهشت برای انسان است.

۴- ویژگی‌های جغرافیایی ایهر

ابه‌ر، دومین شهر استان زنجان بعد از مرکز آن است و در ۸۳ کیلومتری جنوب شرقی زنجان و ۷۸ کیلومتری غرب قزوین قرار دارد، فاصله آن تا تهران حدود ۲۴۰ کیلومتر می‌باشد و در مسیر آزادراه شمال غرب کشور واقع شده است. این شهر به عنوان مرکز شهرستان ابهر، در ۳۶ درجه و ۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۹ درجه و ۱۳ دقیقه طول شرقی واقع شده است و ارتفاع متوسط آن از سطح دریا ۱۵۴۰ متر است (معصومی ۱۳۸۴: ۵۶). ابهر مساحتی در حدود ۱۵۸۱ هکتار را دربر می‌گیرد و مساحت باغات و اراضی زراعی حدود ۳۳ درصد از مساحت کل آن را شامل می‌شود (مهندسین مشاور آرمان شهر ۱۳۸۹: ۳۳). پیرامون شهر را نیز باغات فراگرفته‌اند شکل (۲). به استناد گزارش جهاد کشاورزی ابهر مساحت باغات شهری و پیراشهری آن کلاً حدود ۱۹۵۰ هکتار می‌باشد.

شکل ۲- تصویر ماهواره ای ابهر

مأخذ: (google Earth)

شهر ابهر در دامنه های جنوبی البرز غربی، در دشت زنجان - ابهر واقع شده و شمال و جنوب آن محدود به کوهستان است اما از شرق و غرب، این دشت طویل از زنجان تا قزوین ادامه دارد. از قله های معروف اطراف شهر، شترکوه در شمال آن و ملاداغی «کوه ملا» در جنوب آن است. آب و هوای شهر از نوع معتدل کوهستانی است. در زمستان تحت تأثیر توده های متفاوت از جمله سرد قرار می‌گیرد ولی در تابستان هوای نسبتاً یکنواختی بر ناحیه حاکم است (معصومی ۱۳۸۴: ۶۰). ابهر رود مهم ترین رودخانه آن است که با جهتی تقریباً شمال غربی - جنوب شرقی از میان شهر عبور می‌کند. ناحیه ابهر از نظر آبهای زیرزمینی وضعیت مطلوبی دارد.

پوشش گیاهی ناحیه ابهر از گونه های درختی دست کشت است که بیشتر در اطراف ابهر رود و برخی دره های کوهستانی اطراف شهر به چشم می‌خورند. در کوهپایه ها و دامنه های کوههای اطراف انواع گیاهان مرتعی می‌رویند که علاوه بر تغذیه دامها، استفاده صنعتی و دارویی نیز دارند و در ماههای گرم تفرجگاه مردم شهر و روستاهای اطراف آن هستند

در مورد وجه تسمیه ابهر در مشترک یاقوت چنین می‌خوانیم: ایرانیان خودشان آن را «لوهر» تلفظ می‌کنند، درباره اشتقاق آن گفته اند که کلمه، مرکب از «آب» و «هر» به معنی آسیاب است و کلمه ابهر یا اوهر «که لهجه محلی است» به معنی آب آسیاب است (آقامحمدی ۱۳۷۷: ۳۰). از مطالعات تاریخی برمی آید که نقطه اصلی شهر قلعه ای بوده که در نوره هخامنشیان پایه گذاری شده (همان: ۷۷) و امروزه به قلعه تپه معروف است.

بر اساس سرشماری جمعیت در سال ۱۳۸۵، جمعیت شهر ابهر ۷۵۴۳۸ نفر با نرخ رشد ۲/۳ درصد بوده و درصد باسوادی ۸۶٪ است (مهندسین مشاور آرماتشهر ۱۳۸۹: ۷۹). دین مردم مسلمان و شیعه اثنی عشری هستند. گرچه زبان آنان ترکی است ولی در حال حاضر اغلب خانواده ها با فرزندان خود به فارسی تکلم می‌کنند.

از مراکز علمی و فرهنگی شهر ابهر دانشگاه‌ها، کتابخانه های عمومی، سینما، فرهنگسرا، دفتر روزنامه و ... از مراکز مذهبی آن مساجد، حسینیه ها، حوزه علمیه و پنج بنای زیارتگاهی املزاده ها و از بناهای تاریخی آن بقعه پیراحمد زهر نوش را می‌توان ذکر کرد.

از نظر اقتصادی معیشت مردم ابهر بر اساس کشاورزی، دامداری، صنعت و خدمات است. زراعت‌های آبی و دیمی معمول ناحیه را گندم و جو، نباتات علوفه ای و انواع حبوبات تشکیل می‌دهد. انواع صیفی جات، سیب زمینی، پیاز، گوجه فرنگی و انواع سبزیجات در ابهر به عمل می‌آید. انواع درختان میوه اعم از گردو و بادام، گلابی، به، زردآلو، هلو، گیلاس و آلبالو می‌باشد و بسیاری از اراضی آبی ناحیه از قدیم به باغهای انگور تبدیل شده است.

۵- روش پژوهش

مقاله حاضر از نوع پژوهش توصیفی بوده و اطلاعات آن هم به روش کتابخانه ای، با استفاده از کتب و نشریات و ...، هم به طریق بازدید میدانی و مصاحبه با کارشناسان و صاحب نظران گردآوری شده است.

۶- یافته های تحقیق

با عنایت به اینکه گرایش به گذرن اوقات فراغت و گردشگری در فضاهای سرسبز پیراشهری روبه فزونی است، یافته اصلی پژوهش حاضر، تأکید بر روند روبه توسعه گردشگری در باغ شهر مورد مطالعه و نمونه های مشابه در کشور می‌باشد بدین منظور جایگاه گردشگری در باغ شهر ابهر با توجه به مدل ریچارد باتلر تعیین گردیده است. همچنین برای گردشگری در باغات باغ شهرها به عنوان یک الگوی فضایی، مدلی مفهومی ارائه شده است.

۶-۱- تحلیل فرایند توسعه فضایی گردشگری در باغ شهر ابهر بر اساس مدل ریچارد باتلر

یکی از مدل‌هایی که در گردشگری کاربرد دارد مدل گرافیکی ریچارد باتلر است که در سال ۱۹۸۰ ارائه شده است. این مدل بیشتر به «عرضه» در مقصد گردشگری توجه دارد. باتلر این مدل را با توجه به چرخه حیات مقصد «Destination life cycle» طراحی کرده است، او به این نکته اشاره می‌کند که هر مقصدی فرآیندی را از ابتدا تا

انتها طی خواهد کرد و در طی این مراحل، ممکن است مقصد بتواند به حیات جهانگردی خود ادامه دهد و یا اینکه از چرخه مقصد جهانگردی خارج شود. مدل از پنج مرحله تشکیل شده است:

مرحله اول: کشف مقصد: این کشف ممکن است اتفاقی یا برنامه ریزی شده باشد در این مرحله شبکه دسترسی محدود به مردم بومی است. امکانات و خدمات رفاهی کم و مخصوص اهالی بومی می باشد و عده ای اندک با منطقه آشنا هستند.

مرحله دوم: درگیری مقصد: در این مرحله گردشگران از مقصد اطلاع پیدا کرده و متناسب با نیاز گردشگران، مردم بومی اقدام به سرویس دهی و خدمات رسانی می کنند. این خدمات محدود بوده ولی عملی انگیزشی برای جذب گردشگران محسوب می شود و به واسطه این خدمات، مقصد در جریان فعالیت های جهانگردی قرار می گیرد. مرحله سوم: توسعه و رشد مقصد: در این مرحله خدمات ارائه شده توسط جامعه بومی، توسعه پیدا می کند. سرمایه گذاری، تبلیغات و ... شروع به رشد می کند. خدمات بیشتر موجب ایجاد تقاضای بیشتر می شود عالی ترین حد این مرحله، جهانگردی انبوه «Mass tourism» می باشد.

مرحله چهارم: تثبیت توسعه در مقصد: در این مرحله تعداد جهانگردان به حداکثر می رسد و گردشگری اثرات مثبت و منفی خود را نشان می دهد. اگر برنامه ریزی توسعه نباشد اثرات منفی بیشتر خواهد بود. در این مرحله امکان ایجاد خدمات جدید وجود ندارد چون مقصد اشباع و ظرفیت پذیرش آن تکمیل شده است. خدمات به طور کامل پاسخگوی گردشگران نیست و به برخی از تقاضاها ممکن است پاسخ نامطلوب ارائه شود. کم کم به دلیل افت کیفیت خدمات، تعداد گردشگران درآمزا کاهش پیدا می کند. این در حالی است که در مقاصد رقیب خدمات بهتری ارائه داده می شود و در نتیجه بخشی از گردشگران مقصد، جذب مقاصد رقیب می شوند.

مرحله پنجم: رکود مقصد: ممکن است این رکود خفیف یا شدید باشد (قادری و میراسماعیلی ۱۳۸۹: ۱). برخی اعتقاد دارند رکود، امری اجتناب ناپذیر و طبیعی در حیات یک مجموعه تفریحی است (ضیایی ۱۳۸۸: ۴۱). بعد از آن با توجه به وضعیت رکود، حالات دیگری نیز ممکن است اتفاق بیافتند. بنابراین در این مرحله حساس برنامه ریزی و بکارگیری استراتژی بسیار مهم است، چرا که می توان با برنامه ریزی منظم مجدداً مقصد را احیا کرد. بهر حال احتمال زنده شدن مقصد، ادامه توسعه ولی با روندی کاهشی، تثبیت وضع موجود، رکود شدید و حتی مرگ مقصد، اتفاقاتی است که در آخرین مرحله مدل باتلر ممکن است رخ دهد (قادری و میراسماعیلی ۱۳۸۹: ۲).

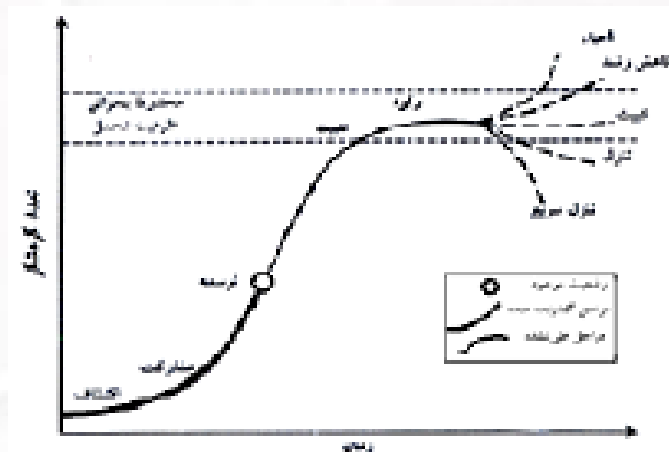
جریان گردشگری در یک مکان هنگامی شکل می گیرد که یک سری عوامل بنیادی، علاوه بر جاذبه های طبیعی و انسانی فراهم آید. از اینرو جریان گردشگری وابسته به ساخت هایی است که برای نیل به هدف جذب گردشگر اهمیت اساسی دارد. توسعه گردشگری وابسته به فرآیندهای اقتصادی مستمر ملین ساکنان محلی، بازارهای تقاضای گردشگری و محیط است (پاپلی و سقایی ۱۳۸۸: ۲۲).

طبق مشاهدات و نظر کارشناسان برلاس و ویژگیهای باغ شهر ابهر از نظر جغرافیای گردشگری، این ناحیه در چرخه‌ی حیات مقاصد گردشگری ریچارد باتلر، از مرحله اول یعنی اکتشاف و دوم یعنی درگیری «مشارکت»، گذر کرده و در حال حاضر در مرحله سوم این مدل یعنی «توسعه» قرار گرفته است. بدین صورت که سرمایه گذار یهایی مثل: افزایش ساخت خانه های دوم به صورت خانه باغ در دهه اخیر، ایجاد دهکده های توریستی در کنار باغات پیرامون شهر، افزایش قیمت باغات در برخی نواحی آن، افزایش ورود گردشگران غیربومی در سالهای اخیر، ایجاد غرفه های فروش محصولات باغی در کنار مسیرهای اصلی اطراف شهر، تبلیغ فرآورده های مهم باغی ناحیه از جمله انگور در تابلوی ورودی شهر و یا نماد آن در میدان انگور، عکس ها و گزارش هایی در برخی سایت های اینترنتی و... نشانگر شروع رشد و توسعه گردشگری در مقصد باغ شهر ابهر هستند. بنابراین در صورت ارائه امکانات و خدمات بیشتر، توسعه گردشگری در این ناحیه به سمت تثبیت حرکت خواهد نمود.

نمودار (۱) جایگاه باغ شهر ابهر را در چرخه حیات مقاصد گردشگری باتلر، نشان می دهد:

نمودار ۱- جایگاه باغشهر ابهر در چرخه حیات گردشگری باتلر

ترسیب: نگارندگان ۱۳۹۰، براساس شکل ۲-۴ مدل باتلر (ضیایی ۱۳۸۸: ۴۱)

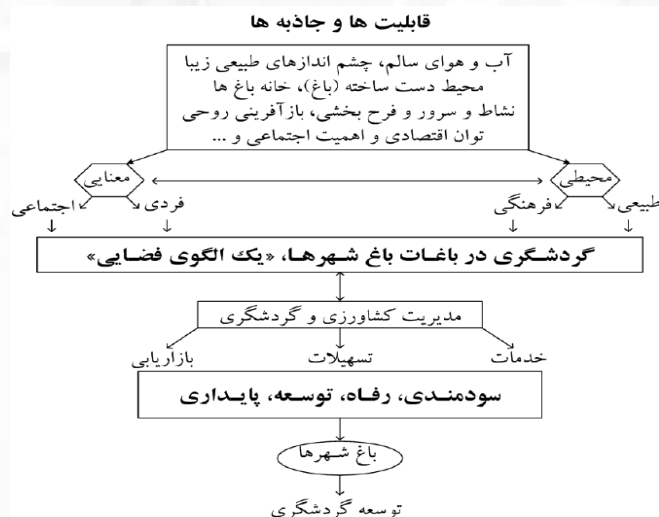
البته باید اذعان نمود که باغ شهر ابهر از نظر چگونگی پیدایش و گسترش، انطباقی با مدل باتلر ندارد، زیرا پیدایش و توسعه زندگی مدنی در ابهر، مقدم بر توسعه گردشگری در آن می باشد. اما آنچه در این مبحث اهمیت دارد در نظر گرفتن سیلست هایی است که بر پایه آن گردشگری بتواند روند توسعه خود را در ناحیه، به ویژه باغات آن، به شیوه ای طی کند که باغات و اراضی زراعی، همچنان نقش و عملکرد اصلی خود، یعنی تولید محصولات را حفظ کنند و توسعه پایدار کشاورزی در باغات پیرشهری ناحیه در اولویت باشد.

در توسعه گردشگری باید بر سه سطح اطلاع رسانی، تسهیلات و خدمات و زیرساخت‌ها تمرکز کرد (پاپلی و سقایی ۱۳۸۸:۱۲۳).

۳-۶- گردشگری در باغات «یک الگوی فضایی»

تجزیه و تحلیل گردشگری پیرامون هر فضای جغرافیایی در روندی از تطبیق پذیری جاذبه‌ها، سکونتگاه‌ها و تسهیلات مورد نیاز انجام می‌گیرد. در این نگرش فضای جغرافیایی وابسته به جریانی دو سویه است. در یک سو شناخت گردشگری و تقاضای موجود در بازار و در سوی دیگر درک و سنجشی ژرفانگر پیرامون فضای مربوط قرار دارد (پاپلی و سقایی ۱۳۸۸:۲۰۹). وجود جاذبه‌های منحصر به فرد و ارزشمند در قلمرو این فضاها و دسترسی مناسب آن‌ها موجب تقاضای زیاد برای تفریح، ساخت و ساز و انواع کاربری‌های متنوع در آن‌ها شده است (مهندسان مشاور هامون یک ۱۳۸۷: ۵). از اینرو بررسی قابلیت‌های گردشگری در باغ شهرها وابسته به تجزیه و تحلیل یک الگوی فضایی گردشگری است. بر این مبنا می‌توان گردشگری در باغ شهرها را در دو بعد بهم پیوسته از محیط طبیعی و چشم انداز فرهنگی تجزیه و تحلیل کرد. گردشگری و فضامندی آن (باز تولید فضای عملکردی گردشگری) در روندی از انگیزه‌ها، تقاضا برای چشم اندازهای محیطی متفاوت را پیرامون شیوه‌های زندگی، سیمای باغ شهرها، خانه باغ‌ها، تنوع فعالیت‌های اقتصادی از جمله نوع باغداری و کشت و ... شکل می‌دهد. این الگوی فضایی در پی درک اصالت مؤثر باغات در گردشگری است. اصالت موجود در این میان وابسته به یک فضای طبیعی دست ساخته بشر «باغات» و جذابیت اکولوژیکی و معنایی آن است. همچنین ارائه خدمات، تسهیلات و بازاربایی مناسب در فضای گردشگری باغ‌شهرها به واسطه مدیریت‌های کشاورزی و گردشگری، سودمندی، رفاه، توسعه و پایداری را به دنبال داشته و توسعه گردشگری را منجر خواهد شد. گردشگری در باغات باغ شهرها را می‌توان در چارچوب مدل مفهومی با یک نگرش نظاممند با نمودار (۲) نشان داد:

نمودار ۲- مدل مفهومی گردشگری در باغات باغ شهرها

ترسیم: (نگارندگان ۱۳۹۰)

با توجه به مدل فوق، برای گردشگری در باغات شهر اهر، قابلیت‌ها و جاذبه‌های محیطی و معنایی زمینه مناسب را فراهم نموده اند و لیکن توسعه مطلوب گردشگری در آن، مستلزم ارائه خدمات، تسهیلات و بازاریابی بهتر با تعامل و همکاری ادارات مرتبط، به ویژه مدیریت‌های کشاورزی و گردشگری می‌باشد.

۷- بحث و نتیجه گیری و راهکارها

کشور ما از توانایی‌های نهفته قابل توجهی برای توسعه گردشگری برخوردار است و با عنایت به اهمیت گردشگری در اقتصاد و عرصه‌های فرهنگی اجتماعی، توجه به این بخش در ایران ضروری به نظر می‌رسد. یکی از عوامل مؤثر برای توسعه گردشگری نوین برخورداری از انواع جاذبه‌های گردشگری است و یکی از این جاذبه‌ها «باغ شهرها» می‌باشند که در صورت برنامه ریزی مناسب می‌توانند آرمانشهرهای ایده آلی بشر باشند که علاوه بر مسیر ساختن شرایط زندگی و فعالیت، برای گردش و تفریح نیز مقصد بسیار مناسبی بشمار روند. باغ شهرها به معنایی که در سنت برنامه ریزی و طراحی شهری بکار می‌رود از ابداعات ابتزرهاوارد است ولی در معنای کلی آن همواره وجود داشته اند (پاپلی و رجبی ۱۳۸۲: ۹۰).

نقطه لوج تصویری که از بهشت در قرآن کریم اشاره شده «جنات تجری من تحت الاثمار» می‌باشد که به معنی «بوستان‌هایی است که از زیر درختان و قصر های آن‌ها، جریانهای آب جاری است» این ترکیب کلامی در ۳۵ آیه از قرآن کریم بکار رفته است (نعیم ۱۳۸۵: ۲۱). از این وعده الهی چنین استنباط می‌شود که بهترین جایگه برای انسان باغ است، به همین دلیل انسان در دنیا با علاقه باغات را شکل می‌دهد و به محلی برای تلاش و کسب روزی و آسایش، آرامش و فراغت تبدیل می‌کند.

با اینکه در حال حاضر در بسیاری از نقاط کشورمان شاهد کاهش ارتباط ساختاری باغ‌ها با شهرها هستیم و لیکن در سالهای اخیر به نقش و اهمیت وجود آن‌ها در پیکره و پیرامون شهرها، پرداخته شده است که نشانه نگرشی مجدد به پیوند باغ و شهر در شهرهای ایرانی است و این موضوع به لحاظ گردشگری نیز حائز اهمیت است. در این میان اهر با باغات درون شهری و پیراشهری آن و موقعیت ممتاز طبیعی و ارتباطی یکی از باغ شهرهای مناسب جهت توسعه گردشگری نوین و پایدار است که نمادی از محیطی غنی برای توسعه گردشگری را در کشور نشان می‌دهد و در حال حاضر براساس مدل چرخه حیات مقاصد گردشگری ریچارد باتلر در ابتدای مرحله «توسعه» قرار دارد. گردشگری اکنون اغلب به شکل محلی در باغات آن صورت می‌گیرد، در حالیکه با توجه به ظرفیت و توانهایش می‌تواند در سطوح فرمانطقه ای و ملی نیز فعالیت نماید.

- البته باید ذکر نمود که گردشگری این باغ شهر، در عین حال که دارای قابلیت‌ها و مزایای زیادی است، دارای نقاط ضعفی نیز هست که در برخی از موارد امکان بهره‌گیری از توانمندیهای آن را غیرمقدور می‌سازد. کمبود امکانات زیرساختی، به ویژه راه منسب آسفالتی در برخی از مسیرهای اصلی باغات آن، هتل و مسافرخانه، پارکینگ، جایگاههای مناسب برای اطراق گردشگران و ...، همچنین عدم معرفی مناسب این باغ شهر از جمله این موارد می‌باشند؛ لذا با توجه به این مطالب، برنامه ریزی منسب توریسم و توجه به امکانات و زیرساخت‌های گردشگری در آن به همراه توسعه پایدار کشاورزی از ملزومات طرحهای توسعه در ناحیه است. در این راستا راهکارهای زیر پیشنهاد می‌گردد:
۱. مطالعه و شناسایی تون‌ها و محدودیتهای محیطی ناحیه به منظور توسعه باغداری و گردشگری آن.
 ۲. حفظ باغات و اراضی زراعی، با ممانعت از تخریب باغات و اراضی زراعی شهری و پیراشهری، در طرح‌های توسعه کالبدی شهرها و ساخت و ساز بی رویه خانه باغ‌ها و مجموعه‌های تفریحی.
 ۳. در اولویت قرار دادن نقش تولیدی باغات به لحاظ اهمیت کشاورزی در بنیه اقتصادی کشور.
 ۴. تبلیغ منسب و هماهنگ با شرایط موجود جاذبه‌های ناحیه به منظور جلب توریست، با توجه به فواید چند جانبه توسعه گردشگری در آن.
 ۵. ارائه امکانات زیربنایی و روبنائی گردشگری در مسیرهای اصلی باغات ناحیه «بدون آسیب رساندن به باغات»، برای مسافران با توجه به گذرگاهی بودن بخش‌های ویژه‌ای از شهر اهر.
 ۶. همکاری و هماهنگی بیشتر مدیران ادارات مرتبط با باغ شهر و گردشگری و فعال کردن نقش آن‌ها در این خصوص.
 ۷. آموزش و ارتقاء سطح آگاهی و حس مسئولیت شهروندان در زمینه گردشگری کشاورزی و باغ.
 ۸. طراحی منظر و محیط در دره‌ها و کوهپایه‌های شمال و جنوب شهر با توجه به چشم اندازهای زیبای طبیعی آن به منظور توانمندسازی برای جذب گردشگران.
 ۹. تقویت رابطه بین انسان و طبیعت در محیط‌های جغرافیایی، برای ایجاد انگیزه و حس عاطفی به منظور حفاظت از طبیعت و ارزشهای آن و نشان دادن فواید رعایت اخلاق محیطی و احترام به طبیعت.
 ۱۰. ایجاد فرصت‌هایی به منظور استفاده از باغات به عنوان یک منبع اقتصادی مهم در فعالیت‌های گردشگری، به صورت درآمد‌های مکمل برای کشاورزان و باغداران ناحیه.
 ۱۱. رعایت اصل هماهنگی با طبیعت در ساخت خانه باغ‌ها به منظور تلفیق باغ و بنا، طبق معماری ایرانی و اسلامی.
 ۱۲. حفظ و مرمت آثار باستانی و تاریخی، خانه باغ‌ها و کوشک‌های آن‌ها و خانه‌های قدیمی حیاط دار با باغچه‌ها و حوضچه‌ها و ... در باغشهرهای کشور به عنوان جاذبه‌های فرهنگی.

منابع و مآخذ:

- ۱- آسیائی، مهدی، (۱۳۸۲)، «فرهنگ اصطلاحات صنعت گردشگری و هتل داری» مؤسسه فرهنگی انتشاراتی سگال، مشهد
- ۲- آقامحمدی، محمد (چاپ اول ۱۳۷۷)، «لهر گذری و نظری» زنگان زنجان
- ۳- بصیرت، آرش (۱۳۷۹)، «همه بسیج شویم برای نجات ماهی سیاه کوچولو و باهوش ترین صیادش (متی در مورد باغ شهرها، باغ راهها و نسبت آنها با حمل و نقل و محیط زیست)» نشریه حیات نو، صفحات ۳-۱
- ۴- پاپلی یزدی، محمدحسین. رجبی سانجرودی، حسین (چاپ اول ۱۳۸۲)، «نظریه های شهر و پیرامون» سمت
- ۵- پاپلی یزدی، محمدحسین. سقایی، مهدی (چاپ سوم ۱۳۸۸)، «گردشگری، ماهیت و مفاهیم» سمت
- ۶- تاجری نسب، ثمینه (۱۳۸۹)، «برنامه ریزی توسعه گردشگری در کشورهای کمتر توسعه یافته» سایت rastak.org
- ۷- شکوئی، حسین (چاپ پنجم ۱۳۸۷)، «اندیشه های نو در فلسفه جغرافیا، جلد دوم فلسفه های محیطی و مکتب های جغرافیایی» مؤسسه جغرافیایی و کار توگرافی گیتاشناسی
- ۸- شکوئی، حسین (۱۳۶۹)، «اکولوژی شهری، جغرافیای اجتماعی شهرها» جهاد دانشگاهی تهران
- ۹- شیعه، اسماعیل، (۱۳۸۹)، «مقدمه ای بر مبانی برنامه ریزی شهری» دانشگاه علم و صنعت ایران
- ۱۰- ضیائی، محمود (چاپ دوم ۱۳۸۸)، «جغرافیای گردشگری» دانشگاه پیام نور
- ۱۱- عبدالله زاده، محمود (چاپ چهارم ۱۳۸۹)، «برنامه ریزی ملی و منطقه ای جهانگردی» دفتر پژوهشهای فرهنگی تهران
- ۱۲- فرید، یداله (۱۳۶۹)، «سیر اندیشه در قلمرو جغرافیای انسانی» دانشگاه تبریز
- ۱۳- قادری، اسماعیل. میراسماعیلی، سید مصطفی (بهار ۱۳۸۹)، «تطبیق رودبار قصران با مدل های باتلر و بورتون» صفحات ۵-۱
- سایت: <http://www.gahsrantourism.blogfa.com>
- ۱۴- قره نژاد حسن (۱۳۸۶)، «مقدمه بر توسعه گردشگری و مهمانپذیری» دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد
- ۱۵- کارگر، بهمن (خرداد ۱۳۸۶)، «نقش اکولوژی محیطی و رشد صنعت گردشگری» مجموعه مقالات جغرافیه گردشگری، توسعه پایدار، صفحات ۵۰۷-۵۰۲ دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر
- ۱۶- کربلایی، اثیر (بی تا) «معماری باغهای ایرانی» سایت: <http://www.rasekhood.net>
- ۱۷- لینچ، کوین. مترجم: بحرینی، سید حسین (چاپ سوم ۱۳۸۴)، «تئوری شکل شهر» دانشگاه تهران
- ۱۸- مجله دنیای اقتصاد، (پنج شنبه ۲۳ اسفند ۱۳۸۶) سایت: <http://www.donya-e-egtesad.com>
- ۱۹- محمودی، محمدرضا (چاپ اول ۱۳۸۳)، «کاشت ساختمان در باغات راهکار علمی جلوگیری از ساخت و ساز غیرمجاز در شهرها» مجموعه مقالات همایش مسائل شهرسازی در ایران، جلد دوم مدیریت شهری، صفحات ۴۷۲-۴۶۵، دانشکده هنر و معماری دانشگاه شیراز
- ۲۰- مشهدی زاده دهقانی، ناصر (بی تا)، «نیاسر کهن باغشهر ایران» صفحات ۳۰-۲، سایت: باغ ایرانی
- ۲۱- معصومی، اکبر، (۱۳۸۴)، «نقش صنعت در تحولات کالبدی - فضای شهر ابهر»، پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه زنجان

- ۲۲- مهندسان مشاور هامون یک (اسفند ۱۳۸۷)، «طرح راهبردی - ساختاری ایجاد باغ شهرهای کشور» وزارت مسکن و شهرسازی، شرکت عمران شهرهای جدید
- ۲۳- مهندسین مشاور آرمانشهر (اردیبهشت ۱۳۸۹)، «طرح تفصیلی شهر ابهر» وزارت مسکن و شهرسازی، سازمان مسکن و شهرسازی استان زنجان شهرداری ابهر
- ۲۴- میررحیمی، سید مهدی (پاییز ۱۳۸۶)، «باغ ایرانی حیات شهری» پایان نامه کارشناسی معماری، دانشگاه آزاد ابهر
- ۲۵- نصرآبادی، اسماعیل (تابستان ۱۳۸۹)، «جغرافیا و ایدئولوژی توحیدی» مجله رشد آموزش جغرافیه دوره بیست و چهارم، شماره ۴، صفحات ۳-۷، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی
- ۲۶- نعمیا، غلامرضا (۱۳۸۵) «باغ‌های ایرانی، که ایران چو باغیست خرم بهار» پیام تهران
- ۲۷- نوحی، حمید (۱۳۷۹)، «تأملات در هنر و معماری» گام نو تهران
- ۲۸- هاشمی اصفهانی، سید اسماعیل. عاطفی، سید جمال (۱۳۸۹)، «ترویج باغبانی نوین و کارشناسی باغبانی، سپهر تهران»
- ۲۹- R. Espinoza, incentive of eco tourism, ۲۰۰۳, p.p ۱-۱۰, <http://www.ecotourismolati.no.com>
- ۳۰- R. P. Thomas, G. Porteous, D. G. Simmons, Garden Tourism and its Potential Organization in Canterbury, department of Park, recreation and tourism, Lincoln university, Canterbury, New Zealand, may ۱۹۹۴, No ۱۰, p.p ۱-۵
- ۳۱- S. V. Ward, the garden city past present and future, Taylor & Francis, ۲۰۰۵
- ۳۲- Garden city movement, ۲۰۱۱, p.p ۱-۸. <http://en.wikipedia.org/wiki/Gardencitymovement>

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.